POŠTNINA PLAČANA V GOTOVINI.

Štev. 38. V Ljubljani, 21. septembra 1922. Leto LXII.

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilo Udruženja Jugoslov. Učiteljstva — Poverjeništvo Ljubljana.

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovariša v Ljubljani, Frančiškanska ul. 6.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljatve je pošiljati franko.

Učiteljski Tovariš izhaja vsak četrtek pop. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.

Za neorganizirane 30·-- Din, za naročnike v inozemstvu 40·— Din letno. Posamezna številka po 1·— Din.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 75 para za vsako petit-vrsto. Priloge stanejo poleg poštnine še 25 Din.

Telefon uredništva štev. 312.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste, če se tiska enkrat 75 para za nadaljnja uvrščenja primeren popust. Oznanila sprejema upravništvo lista.

Članstvo ljubljanskega Poverjeništva UJU ima s članarino tudi že plačano naročnino, torej ni treba članstvu naročnine posebe plačevati.

Naročnino, reklamacije, t. j. vse administrativne stvari, je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovariša v Ljubljani, Frančiškanska ulica 6./I.

Poštni čekovni urad št. 11.197.

Reklamacije so proste poštnine.

Pred državno skupščino učiteljstva v Sarajevu.

V sredo, 20. t. m. se zberejo zastopniki organiziranega jugoslovanskega učiteljstva iz cele države v Sarajevu, da se pogovore o dosedanjih uspehih Udruženja Jugoslovanskega Učiteljstva in o smotrih in taktiki za nadaljno delo v bodočem letu.

Letošnja skupščina bo zastopana poleg uprave Glavnega Odbora in poverjeništev tudi po predsednikih in voljenih delegatih okrajnih učiteljskih društev iz cele države. Ta skupščina bo torej pravi izraz in najširše zastopstvo učiteljstva cele države.

Slovenska delegacija ima šteti okrog 90 zastopnikov, a kakor je predvideti letos, ne bo polnoštevilno zastopana, pač je pa sigurnih dve tretjini udeležencev. Vzrok temu je skrajno neugoden čas v katerem se vrši zborovanje: pričetek šole, ki je kljub odrejenemu dopustu od ministrstva, ni mogoče pustiti vsem v prvem tednu brez škode; Blejska skupščina, ki se je vršila v istem mesecu; sokolski zlet, pri katerem je v obili meri sodelovalo učiteljstvo; ljubljanski velesejm in mariborska obrtna razstava, kar je mnogo zanimanja našlo tudi med učiteljstvom, posebno onim, ki poučuje na obrtnih in trgovskih nadaljevalnicah.

Vendar je vodstvo organizacije poskrbelo, da je naša delegacija odšla zadostno zastopana in pripravljena v Sarajevo. **Ne samo številčno dobro zastopstvo, ampak v prvi vrsti idejno dobro zastopstvo nam je potrebno za take skupščine.** Treba izbrati može, ki imajo vpogled v stanovske zadeve in inicijativo v vsakem oziru, da ne poslušajo samo — ali si celo ogledujejo le kraj — ampak tudi sodelujejo na skupščini.

V zadevah, ki tičejo naš splošni položaj je podvzelo inicijativo osrednje vodstvo samo. Naša delegacija je odšla v prvi vrsti s specijelnimi predlogi, ki tičejo Slovenije, na skupščino v Sarajevo.

Glavni predlogi naše delegacije so: izprememba pravil glede delegacije pri pokrajinskih skupščinah, ponovna zahteva referenta za osnovno šolstvo v Sloveniji v ministrstvu prosvete iz vrst slovenskega učiteljstva, uvrstitev strokovnega učiteljstva v službeno pragmatiko in glede ukinjenja proračuna 30. milijonov za prosveto v Sloveniji.

Naša delegacija je vložila v tem oziru na skupščino pismene predloge.

Izprememba pravil zadeva pomnožitev delegacije na pokrajinskih skupščinah in odprava onih 10 delegatov, ki jih volijo pokrajinske skupščine za Glavno skupščino. O zadevi je bil govor na blejski skupščini in je pojasnilo v zadnji številki Učit. Tov.

Zahteva lastnega referenta v ministrstvu prosvete je ponovna.

Uvrstitev strokovnega učiteljstva v službeno pragmatiko je pa postala aktualna in akutna zopet sedaj, ko grozi strokovnemu učiteljstvu meščanskih šol in specijelnih šol za slepe, imbecilne in gluhoneme nevarnost, da njihov strokovni izpit in višji študiji zopet ne bo dosegel višjega položaja v plači. Poverjeništvo UJU v Ljubljani je podalo v tem oziru svoj specijalen predlog — ki ga natisnemo v prihodnji številki — dvokratno je pa opozorilo predsedstvo »Društva učiteljstva meščanskih šol za Slovenijo«, da tudi samo stori potrebne korake na merodajnem mestu.

Predlog glede črtanja proračuna prosvete za Slovenijo se glasi sledeče:

Podpisano poverjeništvo predlaga Glavni Skupščini, da sprejme sledeči predlog:

»Glavni Odbor UJU v Beogradu se poziva, da stori vse potrebne korake pri ministrstvu prosvete, da se ukinjene postavke v skupnem znesku 30 milijonov Din v proračunu prosvete za Slovenijo takoj zopet vpostavijo, ker je to ukinjenje v veliko škodo šolstva in učiteljstva v Sloveniji. Ukinenje teh izplačil tudi ni v skladu z obstoječimi in še veljavnimi zakoni, po katerih imajo zakonito urejene svoje plače učiteljice ženskih ročnih del, šolski voditelji svoje funkcijske doklade in po katerih so zakonito urejene tudi ekskurendne (zasilne) šole. Tudi črtanje teh postavk iz pokrajinskega prosvetnega proračuna ni v skladu z budžetom, ki ga je odobrila in sprejela narodna državna skupščina.

Ker so materialno oškodovane s tem cele kategorije učiteljstva in v svrho čuvanja avtoritete zakonov in z ozirom na to, da je s tem močno ogroženo šolstvo in prosvetna povzdiga naroda, naj pozove skupščina Glavni Odbor UJU, da nujno stori vse korake v svrho revizije navedenih dejstev in deluje na to, da se taki slučaji, ki vzbujajo upravičeno nezadovoljstvo učiteljstva in najširših plasti naroda, ne bodo ponavljali.«

V imenu vsega prizadetega učiteljstva in v svesti dobre stvari poziva podpisano poverjeništvo glavno skupščino, da preda ta predlog kot skupno nujno zadevo Glavnemu Odboru UJU v Beogradu v takojšnjo izvršitev.

Cerkev in šola.

(Po »Slovencu«, št. 199. z dne 13. septembra 1922.)

»Pod klerikalizmom razumemo politično stranko, ki se naslanja v prvi vrsti na cerkveno hierarhijo (duhovščino) in črpa iz nje svojo moč. Cerkvena hierarhija je okostje klerikalne organizacije. Vsi drugi strankini organizmi so le priveski hierarhije (duhovščine) in stoje direktno ali indirektno pod njenim vodstvom, četudi se nahajajo dostikrat formalno pod posvetno režijo. **Organična zveza stranke s cerkveno hierarhijo ji daje pečat političnega eksponenta Cerkve.** To bi bili glavni, vsepovsod veljavni znaki klerikalizma«.

Dr. Ivan Šušteršič »Moj odgovor«, št. 11.

»Slovenec« pod navedeno številko prinaša članek pod naslovom »Država in šola«, v katerem nesramno v ljudstvu ubija državno avtoriteto in jo negira. Vendar je članek zanimiv z ozirom na izvajanja, ker bi se glasil, ako bi se obrnil na nje, tako-le:

»Pri nas smo vajeni smatrati še iz avstrijskih časov duhovščino (hierarhijo) za nekega polboga, za neko višje bitje, ki bdi nad nami in nas čuva in varuje ne vsega zla, ampak navadno tudi vsega dobrega. Duhovščina (hierarhija) je začetek in konec vsega, ona je neko nadnaravno bitje, pred katerim moramo ležati vsi vsaj na kolenih.

Tako naziranje je še danes pri nas običajno. Je pa do skrajnosti nedemokratično in nepravilno.

Cerkev ni nič več in nič manj kakor ena izmed organizacijskih oblik človeške družbe. **Družba pa smo mi sami, smo mi ljudje, torej smo tudi cerkev mi sami; torej nekaj zelo naravnega in navadnega in nič nadčloveškega.**

V tako veliki organizaciji ljudi pa ne morejo biti vsi ljudje v vseh vprašanjih ene misli in enega duha, ampak imajo razni ljudje in razne skupine ljudi o različnih predmetih različna mnenja.

Ker pa cerkev ni noben malik, ampak je le skupina v gotove svrhe organiziranih ljudi, zato cerkev absolutno nima pravice, da mnenja, ki se od mišljenja slučajne večine razlikujejo, v imenu »cerkvene avtoritete« zatira, ampak mora dati tudi manjšinjskim naziranjem pravo, da se po možnosti uveljavijo. V tem ravno obstoji moderna demokratična cerkev.

Ta razlika v pojmovanju o »absolutnosti« cerkvene moči in prave demokratične cerkve se zlasti kaže v šolskem vprašanju.

Mi, ki še vedno plavamo v starih zelotskih nazorih o duhovski vsemogočnosti, radi mislimo, da se moramo klanjati cerkveni absolutnosti tudi glede šole in vzgoje.

In to je, kar hočemo tudi mi, slovenski svobodni starši: Dokler bomo mi plačevali svoje davke v skupno državno blagajno odkoder se krijejo tudi izdatki za naše šolstvo, bo naša šola in duh, ki naj vlada v naši šoli, tak, kakor ga bomo komandirali mi, starši, ne pa neka nebulozna zelotska vsemogočna duhovščina z zlorabo avtoritete in imena Cerkve.«

Tako je »Slovenec« nehote povedal resnico o svoji »gospodi«.

K petdeseti obletnici prvega splošnega zbora slovenskih učiteljev v Ljubljani.

(Nekoliko spominskih črtic: sestavil Fran Podobnik.)

Slovensko učiteljsko društvo v Ljubljani je priredilo dne 24. in 25. septembra 1872 »prvi splošni zbor vseh slovenskih učiteljev« s sledečim vzporedom:

1. Kako naj se slovenski učitelj za svoj stan izobrazuje?

2. Kako naj se v naših večrazrednih ljudskih šolah poučuje drugi deželni jezik?

3. Kako naj bi ljudski učitelji na Kraniskem, Koroškem, Štajerskem in Primorskem imeli enakomerno plačo?

4. Posamezni nasveti.

LISTEK.

Blagi Emi v spomin!

In zopet smo spremili koleginjo iz naših vrst v prerani grob. Učiteljica Ema Žerjavova, službujoča na I. mest. dekl. osnovni šoli v Ljubljani, je 26. avgusta t. l. po dolgem bolehanju preminula. Dva dni kasneje so jo pokopali na ljubljanskem pokopališču pri Sv. Križu poleg njene zlate mame, katere izgubo ni mogla preboleti.

Vse nas, ki smo Emo Žerjavovo poznali, je presenetila, do dna duše zabolela vest o njeni smrti. Vedeli smo, da boleha, da je v minulem šol. letu le s težavo izvrševala svoje dolžnosti, a da nas ostavi že sedaj za vedno tega nismo pričakovali. Želeli smo ji oddiha, počitka, a ne takega, kakršnega si je izbrala sedaj. Na prigovarjanje, naj si vzame dopust, je navadno zmajala z glavo češ, ne gre izrabljati našo mlado državo s preobilimi dopusti — in vršila je dalje svoj naporni posel. Čutila je, da ji pešajo moči, a trdna volja, kakršne je zmožna le značajna žena, jo je podpirala pri utrudljivem šol. delu.

Kmalu pričnemo novo šol. leto. Vrnila se bo, draga Ema, v šolo tvoja deca. Tvoje koleginje bodo s čilimi močmi zopet pričele z delom, a tebe, najblažje, ne bo več med njimi. Dolgo se bo še poznala na zavodu vrzel, ki je nastala po tvojem odhodu. Svojim učenkam si bila dobra, predobra učiteljica in spominjale se bodo hvaležno tvoje dobrote še čez leta.

Bila si pač značilen pojav v vrstah slovenskih učiteljic. Čitala si mnogo, razmišljala mnogo, odtod tudi tvoje originalne ideje, presenetljivi nasveti, ki si jih nudila zlasti pri raznih društvenih sejah. Najboli te bo pogrešalo »Društvo sloven. učiteljic«, kateremu si bila neumorna blagajničarka lepo število let. Kako temeljito je bilo tvoje poročilo še na zadnjem društvenem zborovanju. Kako si bodrila svoje koleginje na delo z vidnim naporom a še s toliko duševno čilostjo! Ali si morebiti tedaj slutila, da je bil to tvoj labodji poziv za nas ostale?

Veliko duševne sile je bilo v tebi, nepozabna Ema, a posebno pa smo cenili tvoje dobro, da zlato srce. Vsakomur si bila na uslugo, vsako stvar si presojala na svoj obziren način. Zato so te spoštovali. Glede sebe pa si ostala strogo značajna narodnjakinja, v vrstah naprednega učiteljstva med prvimi tudi v dobi najhujših persekucij.

Takih osebnosti bi še rabila naša mlada Jugoslavija. Zato je tem večja naša bol, da smo te izgubili tako rano.

Naj ti bo ohranjen blag spomin, primeren tvoji blagi duši! **M.**

† Jaromil J. Volkov.

Kakor stara znanca sva se pozdravila neko popoldne jeseni l. 1885. v hotelu H. v Ajdovščini. On sivolas in sivobrad častitljiv mož — kakor sv. Metod — Jaromil J. Volkov, učitelj v sosednjem Lokavcu, jaz novopečeni začetnik na šoli na Ustju.

Po imenu sva se poznala že prej kot sotrudnika tržaške Edinosti. Zato sva bila drug drugega toliko bolj vesela. Pozabila sva na vso soseščino, celo na bližnje tovariše, ki so se običajno shajali v omenjenem hotelu, kjer smo poslušali govorico laških sodnih uradnikov in nemščino nameščencev ajdovske predilnice in barvarnice. V hotelu je bil najhitreje postrežen, kdor je zahteval v nemščini. Nas mlajše je to zelo jezilo. Jaromil je bil takoj med nami. Ostavili smo tujcem negostoljubni hotel in se shajali po slovenskih gostilnah v Šturiju in Ajdovščini.

»Ali čitaš cirilico?« je bilo eno prvih prašanj med nama. — »Delal sem izpit za srbohrvaški učni jezik in pisal tudi naloge s temi črkami.« — Zelo je bil tega vesel: »Torej vendar, vendar.« Seveda J. Volkov ni slutil, da se bo še ne 30 let pozneje premenil ta vendar v p. v. in naše domo- in rodoljublje v izdajstvo velike domovine Avstro-Ogrske. Tudi meni se ni sanjalo tedaj kaj sličnega.

Takoj prvi dan sem izvedel, da umeva priletni mož — bilo mu je tedaj 45 let — blizu vse slovanske jezike. »Panslavist!« sem ga podražil. On mi je pa začel razlagati o svojih stikih s slovanskimi ličnostimi po širnem slovanskem svetu. Občudoval sem ga zato in zavidal.

Zborovanje se je vršilo v deželni dvorani v reduti. Zbralo se nas je do 300 učiteljev — za tedanjo dobo res veliko število — iz vseh slovenskih krajev. Tudi Hrvatje so prišli kot reprezentanti hrvaškega šolstva živega duha in rodoljublja.

Od deželnega šolskega sveta kranjskega so prišli in zborovalce iskreno pozdravili gg. vladni svetnik Hočevar, dr. Jan. Bleiweis, dr. Ant. Jarc in dr. E. Costa; mesto Ljubljano je zastopal mestni župan K. Dežman.

Došli so tudi telegrafični pozdravi, med njimi od češkega učiteljstva, ki ga je vposlal znani češki pedagog Mašek.

Zboru je predsedoval naš nepozabni Andrej Praprotnik.

O prvi točki poročal je vadniški učitelj in pisatelj Ivan Tomšič. Debate so se udeležili: Stanonik Podobnik, Lapajne, Stegnar, Petar Tomić profesor višje realke v Rakovcu pri Karlovcu, in deželni šolski nadzornik prošt dr. Ant. Jarc. Omenim naj, da je radi izvajanj Podobnika in Lapajneta prvega besno napadel tedanji »Laibacher Tagblatt«, oba pa tovariš J. Budna v »Tagespošti«, na jako surov način tako, da se je »Slovenskemu Narodu« zazdelo braniti napadenca, pisoč: »O Lapajnetu in Podobniku zavrgljivo soditi more pa le tisti ki ga ne vodi razum, ampak zavist in slepa strast.«

Sprejet je bil tudi dodatni predlog Lapajnetov, **naj se tudi v Mariboru in Celovcu osnujeta učteliski slovenski izobraževalnici** in predlog prof. Tomića, ki se je glasil: **»V slovenske izobraževalnice za ljudske učitelje uvede naj se hrvaščina kot obligaten predmet.«**

O drugi točki je poročal g. Luka Knific, učitelj v Tržiču. Predlagal je naslednjo resolucijo: »V prvih dveh razredih naj se le domači, a v zadnjih dveh pa tudi nemški jezik poučuje.«

Pri debati je prvi poprijel besedo g. Stanonik in končno izjavil: »Za čisti slovenski narod naj bodo le čisto slovenske šole, za vse druge šole se ne brigamo in ker je stvar čisto naravna, predlagam, da se preko predloga poročevalca preide na dnevni red.« V istem smislu je govoril tudi Jak. Škoflek in zaključil svoj govor z besedami: **»Nemški jezik iz narodne šole enkrat za vselej vun!«**, kar so zborovalci sprejeli z dolgotrajnimi živijoklici.

Prehod na dnevni red je bil potem soglasno sprejet. O tretji točki (enakomerna plača) poročal je g. Ivan Lapajne. Debate so se udeležili Stanonik, Podobnik, Stegnar in profesor Petar Tomić, ki je stavil poseben predlog in končal svoje prepričevalno utemeljevanje z besedami: »Kdor je proti povišanju učiteljske plače, ta je proti šoli, narodnem napredku in sploh proti civilizaciji, humanizmu in krščanstvu. Krščenik ne more biti, kdor je proti šoli in napredku naroda.«

Tomićev spreminjevalni predlog je bil sprejet z veliko večino glasov.

Z zborom združena je bila tudi razstava učil ki jo je prav ukusno uredil razstavni odbor (Stegnar, Lapajne, Podobnik, Zima in Čenčič).

24. septembra 1872 ob 7. uri zvečer je bil v deželni dvorani v reduti pod vodstvom Ant. Nedvěda velik slovesen koncert ali učiteljska beseda, po koncertu pa v narodni čitalnici skupna večerna zabava, ki jo je priredila »Glasbena Matica« skupno s slovenskim učiteljskim društvom.

Kolikor mi je znano, živiva od takrat nastopivših govornikov samo g. ravnatelj Ivan Lapajne in moja malenkost. Radostnim srcem se spominjam lepih dni, ki sem jih takrat preživel v mladeniškem navdušenju za našo sveto stvar v krogu velezaslužnih starih in izkušenih šolnikov, kojih navodila so mi bila ves čas mojega življenja neprecenljivi vademecum in po katerih sem se vedno ravnal, dasi mi je ta odločnost prinašala v dobi mojega 20 letnega službovanja na Koroškem mnogo bridkosti in preganjanja. A upogniti se nisem dal. Vedno sem se držal gesla ki ga priporočam tudi mlademu učiteljskemu naraščaju:

Vse za slovensko ljudsko šolo in z njo za izomiko naroda!

Potreba in korist propagande na polju slepstva.

(Predaval na produkcijah, ki jih je priredil zavod za slepe s svojimi gojenci v Kranju v Ljubljani in v Celju. Josip Kobal.)

(Konec.)

Seveda bi bila taka propaganda uspešna le nekaj časa. Saj vemo, da nas marsikatero zanimanje le prekmalu mine. Prireditve bi gotovo kljub časopisni reklami imele negativen uspeh. Hočemo le pridobiti za naše slepstvo mnogo interesentov, motriti moramo propagando z višjega stališča. Tu mislim predvsem prepisovanje knjig zabavne, leposlovne, znanstvene vsebine v točkovno pismo to je v pisavo za slepe. Gotovo ni to delo lahko in zabavno. Vendar smelo trdim, da pridobi marsikaterega naklonjenca obeh spolov. Tudi v Ljubljani se je to poizkusilo. In ne brez uspeha. To akcijo, ki jo je vodila prof. M Skabernetova, moramo zahvaliti, da šteje danes knjižnica za slepe lepo število zvezkov. Zalegla je tudi živa beseda zdravstvenega svetnika Dr. Rusa, ki je pridobila zavodu bogato zapuščino blagopokojne gdč. Marije Križmanove na Karlovski cesti. Poleg tega bi bilo treba širiti propagando potom tiska v veliki meri kar danes zelo pogrešamo. Razen knjižnice »Skrb za slepe«, ki jo je izdalo društvo Dobrodelnost, referata preje imenovane prof. v knjigi »Skrbstvena vzgoja«, nekaj člankov po časopisju, nekaj statističnih podatkov in mojega poročila v »Popotniku«, nimamo Slovenci doslej še nikake literature. Vsekakor bi bilo treba kratke brošure za prosto ljudstvo ki bi naj bila pisana jedrnato, vznešeno, ljubeznivo, v srce segajoče. Obsegala naj bi kratke, lapidarne stavke kakor: Dajte slepemu dela! Slepi more in hoče postati koristen član človeške družbe. Dostojni slepi ne prosjači, ampak dela pridno kot mravlja in čebelica. Slepi otrok se mora primerno in dobro vzgojiti. Izdelki nevidečih so dobri in ceneni. Slepi so izvrstni vbiralci klavirjev. Delo slepih naj se vedno in povsod pospešuje. Ljudje, izkazujte dobrote ubogim slepim dekletom itd. Prepričan sem, da bi taka brošura kmalu osvojila srca usmiljenih ljudi in vžgala čut ljubezni in spoštovanja do slepih. Gotovo bi se jih spominjali ob vsaki priliki pogosteje nego danes.

Inteligentni krogi bi lahko segali po bogati in obširni literaturi. Žal, da je to mogoče dobiti največ v nemškem in francoskem jeziku. Priporočal bi predvsem Mellovo Enciklopedijo. Le naši bratje onkraj Sotle imajo Ratkovičevo knjigo »Slijepi i njih odgajanje«. Več nego vsa mrtva literatura pa bi gotovo zalegla živa beseda. Treba bi bilo več takih predavanj, na učiteljišču pa sistematičnega pouka, ki bi ga uvedla šolska oblast za naš bodoči učiteljski naraščaj. Merodajni krogi, učiteljstvo, duhovništvo šole in druge korporacije naj bi obiskovale zavod za slepe, kjer bi se na lastne oči prepričali o pouku in zaposlenosti slepih gojencev. V mali meri se je to že vršilo. Kako globok utis napravi na obiskovalce kratko bivanje med slepimi v zavodu, nam kažejo praktični izgledi. Solze sočutja niso bile redke. Žal, da ni mogoče pokazati v našem zavodu onega kar lahko vidimo po zavodih, ki obstoje že preko sto let in razpolagajo z bogatimi muzeji, polnimi zanimivosti, s slikami, z učili, dobro izvežbanimi gojenci itd. Treba je le pravega razumevanja vseh merodajnih krogov. Z bridko žalostjo pa sem primoran na tem mestu omeniti besede dr. Fr. Goršiča, ki jih čitam v njegovi knjigi: Socialna zaščita dece in mladine na strani 91: »Ne morem si kaj, da ne bi omenil pri tej priliki neke večkrat opažane prikazni, dejstva namreč, da ne znamo graditi in organizirati, nego da hkratu osnavljamo nekaj, uničujemo drugo, kar je najmanj toliko vredno. To je pač pojav pri neizkušenih ljudeh, ki liki neizvežban turist, globlje izpodletajo, kakor stavijo svoje nerodne korake.« Šlo je tukaj za državno vzgajališče v bivši prisilni delavnici. In nadaljuje: »Še pravi čas, da ga morem tukaj omeniti, je zadonel klic iz vrst naših zdravnikov naj se spravi izpod nog zavod za slepe in menda tudi državni zavod za gluhonemce, češ žrtvujmo ju novim institutom vseučilišča. Opomni jim, dragi bravec, da je gluhonemnica ustanovna imovina. Tak mož te pomilovalno pogleda in poreče, da ustanove dandanes ne drže in da je treba velikim časom velikih ljudi.« Kako prav prihajajo te besede ravno sedaj ko zahtevajo gotovi gospodje, da se poslopje, kjer se nahaja zavod za slepe brezpogojno izprazni do 1. julija. Nikomur ne pride na misel, da uničujejo eno kulturno napravo z drugo. Zavod za slepe se mora preseliti v Kočevje, torej tja, kjer za državno vzgajališče ni bilo ugodno. Ne zmenijo se prav nič, da s tako premestitvijo tiraio zavod za slepe v pogin, ker ne pomislijo, da govore vsi razlogi proti premestitvi zavoda na deželo. Zavod mora uspevati le v glavnem mestu, v kulturnem središču, čemur sta dokaz zgodovina in statistika. Otresimo se zato očitka, da nimamo smisla in srca do najnesrečnejših bitij pod solncem ter sledimo sosednim kulturnim državam, ki so tekmovale med seboj, da sezidajo čim dostojnejša poslopja za vzgajališča za slepe. Vrnili se bomo očarani, da smo doma, kjer se tako radi sklicujemo ob vsaki priliki na svojo kulturo, v slepstvu tako nekulturni.

Nočem nadalje razmotrivati žalostnega dejstva. Rad bi govoril še o marsičem, pa mojemu predavanju je bil odločen za današnji večer le kratek čas. Zato sklenem in povzamem:

1. Odkar obstoje zavodi za slepe, so vršili propagando v korist slepim. Praktična skušnja je pokazala, da je taka propaganda sposobna pospeševati slepstvo.

2. Z ozirom na na to da je pri nas slepstvo šele v početku svojega razvoja, je racijonelno urejena propaganda v dosego raznih dobrodelnih naprav za slepe nujno in neobhodno potrebna.

3. Dolžnost vseh poklicanih činiteljev je pospeševati propagando s tiskom, z javnimi nastopi, z živo besedo in drugim.

4. Kulturen škandal bi bil za ves slovenski narod, zlasti pa za odločujoče kroge, ako ne zastavijo svojih sil za ohranitev zavoda za slepe za razvoj slovenskega slepstva tako važne narodne in kulturne naprave v svojem kulturnem središču.

Neodrešena domovina.

—r **Naši rojaki v Julijski Krajini ustanovili so si književno podjetje** pod naslovom »Goriška Matica«, ki za nizko ceno izdaja vsako leto svojim članom razne knjige beletristične vsebine in pa koledar za prihodnje leto. Za leto 1923 izidejo sledeče knjige: 1. Koledar, 2. Zabavna knjižnica III. zvezek, 3. Sirahova knjiga. Koledar se odlikuje po bogati vsebini ter prinaša raznovrstne slike naših krajev in iz delovanja in življenja naših rojakov v zasedenem ozemlju. Poleg te bogate vsebine ima še posebno prilogo zemljevid Julijske Krajine. Zabavno knjižnico je priredil ugledni naš pesnik Alojzij Gradnik in je v njej priobčil prevode najlepših hrvatskih povesti Šenoe in drugih pisateljev. Sirahovo knjigo pa je uredil dr. Pavlica. Za Jugoslavijo stane to izdanje 20 Din in ga je naročati z dopisnico pri Založbi »Jug« v Ljubljani, Pred škofijo 21/I. Knjige dospejo v Ljubljano meseca novembra ter se bodo takoj potem razpošiljale. Prosimo rojake v svobodni domovini da podpirajo to podjetje naših bratov v zasedenem ozemlju ter obilno naročajo publikacije Goriške Matice.

—r **Fašisti proti slovanskim šolam in našim dijakom.** V Pulju se je vršil prošli teden kongres istrskih fašistov. Pri tej priliki je bila glede istrskih Slovanov skleniena naslednja resolucija: »Drugi kongres istrskih fašistov poziva oblasti 1. da odklonijo priznanje študij, dovršenih v Jugoslaviji ter da odpuste iz raznih državnih služb, arzenalov itd. vse one, ki pošiljajo svoje otroke v Jugoslavijo, da končajo svoje študije na zavodih, ki so organizirani od omenjene države v iredentistične svrhe; 2. da omogočijo raznim nacionalnim konviktom v deželi tisto nacionalno delovanje, za katero so bili ustanovljeni; 3. da spremenijo vse slovanske šole z utrakvističnim značajem ter zelo budno nadzorujejo učitelje druge narodnosti; 4. da takoj izženejo vse duhovnike, inozemske državljane, ki uporabljajo našo gostoljubnost za protijitalijansko delovanje ter proti volji ljudstva vpeljujejo slovensko liturgijo.« — Lepi časi se obetajo našim neodrešenim bratom!

—r **Goriški deželni šolski svet vzpostavljen.** »Goriška Straža« poroča: »Kakor smo izvedeli iz najzanesljivejšega vira, je obnovitev goriškega deželnega šolskega sveta zagotovljena in se bodo tozadevna imenovanja izvršila v najkrajšem času. S tem bi bilo važno vprašanje naše dežele za nas ugodno rešeno. Kakor smo že v predzadnji »Goriški Straži« poročali, je bilo treba mnogih bojev in silnega truda, da so se merodajni krogi v Rimu vdali in dovolili zopetno oživljenje te velevažne ustanove.« Obnovitev deželnega šolskega sveta, ki je bistven del vsake deželne avtonomije, pomeni brezdvomno velik uspeh in veliko pridobitev ne samo za goriško deželo, temveč predvsem tudi za celokupno slovensko ljudstvo na Primorskem.

Trgovsko-obrtno in kmetijsko šolstvo.

Mladinske organizacije in kmetijsko-nadaljevalne šole.

(Dalje.)

Če tudi manjka pri nas tiste naprednosti in tiste dovzetnosti našega ljudstva in naše mladine, kakor jo nahajamo v Ameriki, bi se dalo ob potrebnem zanimanju in resni volji vendar tudi pri nas

---

Takoj mi je ponudil na razpolago vso svojo bogato knjižnico, naj v nji izbiram in se učim slovanskih jezikov. Kolikor se spominjam, sem se bil res lotil češčine, a dognal ne daleč, dokler nisva nekaj let pozneje s Čehom kaplanom I. Sonkupom z Zlato Praho v rokah dosegla večjih uspehov.

J. Volkov je menda najbolje zmagoval ruščino, dočim so mu bila jugoslovanska narečja že tedaj — en jezik. In mož je bil kakor tovariš Božič iz idrijske šole. Zato se danes ne morem načuditi njegovi privatni marljivosti, vstrajnosti in požrtvovalnosti.

Da, plače učiteljstva niso bile sijajne in navadno v zvezi z naporno organistovsko službo. Že tedaj je pa obsezal Volkovega panslavizem nele prosvetno edinstvo med Slovani, marveč naravnost politično prvenstvo matuške Rusije. V tistih časih, ko smo še imeli med seboj Zweig- in Zwerg-vereine des deutschen Schulvereins, je bilo predrzno kaj takega celo misliti na glas.

In mož je imel vizitke s posebnim slovanskim motom pa v latinici in cirilici. Zdel se nam je zato — posebnež, vendar smo ga radi poslušali, poslušali so ga radi tudi odrasli ljudje, ko jim je razlagal z mirno, prepričevalno besedo veliko in obširno slovansko sorodstvo mnogobrojnost Slovanov, ki nas je več kot listja in trave.

Kadar sem pozneje slišal enako ali vsaj podobno govoriti župnika Domicelja, Brce-ta, sedanjega pokr. namestnika I. Hribarja, sem se spominjal J. Volkovega in svetega ognja, ki nam je z njim razlagal vseslovanski evangelij.

Pozneje sva s tov. Zormanom pod Nanosom občutila avstrijski odsev te družbe ko naju je vitez »Fekete« — neblaženega spomina z orožniki tiral pred se, pa le ni dosegel ničesar.

Tedaj sem se čudil, da so oblasti Volkovega puščale na miru. V ospredje res ni silil, a njegovi nauki niso ostali brez sledu, zlasti med mladino. — Nekoč je obiskal z večjo družbo grad Predjamo, pa tudi podzemeljsko vilenico, koder se izgublja pod zemljo voda Jamščica, ki teče zopet v Vipavi izpod Nanosa. Globoko pod zemljo je zasledil Volkov na steni Slovence žalec nemški napis, junaštvo prejšnjih obiskovalcev: »Pereant Windische!« Takoj je zapisal pod žaljivko: »Živi duh slovanski! Slovenski gadje proti nemškutarski zalegi.«

Prav ob tisti priložnosti je bilo tudi, da je Volkov stregel v predjamski cerkvici pri sv. maši. Z izletniki je bil tudi hotelir J. H. iz Ajdovščine. Nemec in protestant. Menil je na vabilo slučajno navzočega duhovnika-izletnika, da pomeni »pri maši streči« nekaj takega kot gostu postreči v restavraciji: donesti vino, kruh, potice itd. Toda duhovnik začne introitus — a Julius molči. Duhovnik moli dalje in odgovarja sam, do konfiteora. Tedaj pa opozori strežnika glasno: »Konfiteor pa le molite!« — »Znati ga treba, gospod,« se odreže protestant mirno. Verniki so začeli kihati. Tedaj pristopi navzoči J. Volkov in odropoče konfiteor, potem pomaga sam do konca maše.

Še dolgo potem je bila krilatica »Znati ga treba« povod smehu in namigavanju ob obeh straneh Hublja.

J. Volkov je dopisoval v razne časopise. Morda bo vedel natančneje, kod so raztreseni njegovi spisi njegov sin tov. Milan. Ko je navdušenost prikipela do vrha, je mož sedel in napisal pesem, najraje pesem prigodnico. Ne vem letnice, kdaj je v D. in S. ugledala beli dan povest »Med valovi življenja«, kjer je Volkov zasledil menda tudi samega sebe in poslal avtorju Dobravcu dolgo pesem ter ga poveličeval do neba in še višje. Pesmica je morala biti natisnjena s posvetilom tudi v samem D. in S. Slutim pa, da sta bila z urednikom dr. Fr. Lampetom že iz šole na Črnem Vrhu dobra znanca.

Ob uvedbi kronske veljave se je potezal z drugimi Primorci za izraz stoteika = stotinka in vinar in se je v ti zadevi tudi obrnil name, naj posredujem v časopisih. Državni zakonik je bil že prinesel ugotovljeno nazivalo »vinar«, a Volkov ga je mrzil, češ: vinar = Wiener Geld; drugi smo pa menili, da je vinar kolikortoliko upravičen že v Ravnikarjevem prevodu sv. pisma: Ali se ne prodajata dva vrabca za en vinar? — Ni mu bilo prav in še dolgo smo čitali v tržaških listih namesto vinarje — stotinke. Stvar pa ni prodrla.

začeti in mnogo dobrega doseči. Vsaj naše podeželske in gospodarske razmere nas v to nujno silijo, če hočemo priti z našo kmetijsko - ljudsko vzgojo naprej.

Glavni pogoj je in ostane po mojem mnenju za tako mladinsko stanovsko organizacijo **požrtvovalno delaven učitelj**, ki mora biti in ostati od vsega početka **duša** takim združitvam. Kakor hitro bo led prebit, pa se bodo tudi pri nas te organizacije razvile. Prvi ugodni uspehi bodo zdramili tudi druge kraje, da se bodo začeli oprijemati teh organizacij.

Mladinske organizacije so važne v naših krajih za **moško pa tudi za žensko mladino** v starosti do 18. leta.

Mladinske organizacije delujejo na sledeči način: 1. Mladina v teh klubih mora prevzeti **gotova dela** in jih mora **samostojno** izvrševati na domači kmetiji. Ta dela se tičejo v prvi vrsti pridelovanja in gnojenja posameznih rastlin. Potrebna navodila daje Kmetijska družba. Na ta način se vežba mladina v boljših načinih proizvajanja kmetijskih pridelkov. Jeseni se mora mladina s svojimi uspehi udeleževati **ogledov in tekmovanja.** Ti tekmovalni ogledi so najboljša spodbuda ne le za vstrajanje pri teh organizacijah, ampak tudi za napredek v kmetijskem pridelovanju sploh.

2. Mladina v teh klubih se mora udeleževati **izobraževalnega dela**, ki se prireja s **kmetijskim poukom in s potnimi predavanji, s pomočjo poučnih izletov, s pomočjo ogledovanja kmetij** v domači okolici itd. Mladina naj spoznava, da je domača kmetija zmožna napredka, večjega blagostanja in srečnejšega življenja, in da je pri tem veliko ležeče tudi na sposobnostih gospodarja, tako kakor pri vsakem drugem stanu. Mladini naj se pri takih prilikah razodenejo naloge gospodarjev, pa ne samo naloge, ampak naj se opišejo in pojasnijo poleg dolžnosti tudi vse pravice, vse lepe strani in prednosti kmetskega življenja nasproti življenju po mestih in tovarnah.

3. Z društveno organizacijo in z društvenim delovanjem samim na sebi se vežba in pripravlja mladina tudi za **društveno življenje, za skupno nastopanje** in za **družabno pospeševanje kmetijskega dela.** S takim delovanjem vplivamo na **društveno vzgojo.** Mladina se navzame vse lažje tistega duha in **smisla** za zadružno gospodarsko delo, ki ga danes tako manjka naši generaciji in ki nam je za boljšo bodočnost neobhodno potreben.

Viljem Rohrman.

(Dalje prihodnjič.)

OBRTNO ZAKONOZNANSTVO KOT PREDMET NA OBRTNIH NADALJEVALNIH ŠOLAH.

(Učni načrt sestavil Milan Vauda, strokovni učitelj v Mariboru.)

(Nadaljevanje in konec.)

B. Obrtnik kot občan.

I. Občina. (V splošnem.)

a) Samostojen delokrog (gospodarstvo obč. premoženja, skrb za varnost ljudi in lastnine. — policija— oskrbovanje cest, prostorov, mostov, promet, zdravstveno stanje, šolstvo, sejmi, poravnava prepirov med občani, požarni ogledi itd., vobče vse, kar ji je v prid). Občinska autonomija. b) Prenešen delokrog (od višjih oblasti in države, sodelovanje pri volitvah, pri ljudskem štetju, izterjanje davkov, v vojaških zadevah, dostavitev uradnih aktov itd.). c) Občinski odbor in predstojništvo (volitev, število udov, pravice in dolžnosti odborov in predstojnikov). č) Mesta s svojim statutom (župan, magistrat). d) Volilna pravica (aktivna, pasivna). e) Občinski davek. f) Domovinska pravica (se pridobi). g) Domovinski list. h) Uboštvo (kdo ima pravico do občinske podpore, odmera podpore, podpore v denarju, naturalijah, hiralnice, sirotišnice, ubožci bolniki, javne hiralnice, odbor nadzoruje gojitev ubožcev). i) Stavbinstvo (nadzoruje občina, dovoljenje za stavbe). j) Zdravstveno stanje (skrb za vzdrževanje zdravja, skrb za zdravo pitno vodo, čistiti ceste, pregled mesa in živil na sejmiščih pregled mrtvecev, naprava pokopališč, podpore bolnišnicam, naznaniti nalezljive bolezni okr. zdravnikom, izvesti kontumac itd.).

II. Okraji.

a) Okrajni zastopi (v splošnem — konštituiranje). b) Naloge okr. zastopov (nadzorovanje občin v samostojnem delokrogu, ustanovitev bolnišnic, sirotišnic i. dr., zidanje in vzdrževanje okrajnih cest, pospeševanje deželne kulture). c) Volitev okr. odbora. č) Okrajni načelnik. d) Stroški okr. odbora — okrajne naklade. e) Sodni okraji. f) Politični okraji (delokrog okr. glavarstev v splošnem).

III. Dežele (pokrajine).

a) Deželna ali pokrajinska oblast (sedež, razni resorti in njih delokrog v splošnem, pokrajinski ali kraljevi namestnik).

Opomba: Ta točka se naj za sedaj obravnava le v splošnem in le v toliko, kar se ujema z ureditvijo bodočih političnih oblasti, katere je poleg srezov pač treba omeniti .

IV. Država.

a) Kakšne države imamo (monarhije, republike). b) Razdelitev države SHS. c) državni uradi, njih delokrog. č) Državni zbor — narodna skupščina. d) Kralj (njegove pravice, najvišjo oblast, vojskovodja sankcijoniranje zakonov, pomiloščenja amnestije, abolacije, odlikovanja i. dr.). e) Kronski svet. f) Ustava države SHS v splošnem. g) Državni davki.

V. Dolžnosti in pravice državljanov (po znanih točkah).

Kot vire za črpanje učne snovi za ta predmet navajam: 1. Obrtno zakonoznanstvo (Podkrajšek). 2. Obrtno in trgovsko spisje (Podkrajšek). Izdaja 1916. 3. Splošni obrtni red (Gewerbevorschriften). 4. Splošno državoznanstvo (po lastni izbiri).

Svetujem sledeči učni postopek: Učiteli naj snov za določeno uro popularno predava, predavanje izpopolni z navedbo praktičnih, aktualnih slučajev in primerov glavne točke naj sproti zapisuje na tablo in učenci naj iste prepišejo in dostavijo glavno vsebino iz predavanja učitelja. Zelo priporočljivo je, ta predmet nekako združiti z obrtnim spisjem in naj se učenci navajajo na to, da bodo zamogli sestaviti razne vloge, prošnje, spričevala, potrdila itd. ki jih je učiteli omenil, n. pr. k točki I. (nadalj.) prijava občinskemu uradu, da je most neporaben, ali prošnja za sprejem v domovinsko zvezo, za domovinski list itd.

Iz Jugoslavije.

— **Udarec v vodo.** Slomškarija se je zatekla v tajništvo SLS, ki poziva sedaj potom »Slovenca« klerikalne šolske svete naj ne naročajo »Učiteljskega tovariša« za šole. Ta poziv se nam zdi udarec v vodo ker šole že zdavna niso več naročene na Učit. Tov., ker je to stanovsko-politiški list in uprava niti ne reflektira na naročbo šolskih vodstev na list. List ima dovolj naročnikov med organiziranimi člani, katerim je v prvi vrsti namenjen. Vse delo Slomškarije vzbuja pri nas kvečjemu pomilovalen smehljaj nad naivnim početjem.

— **Škandal za Ljubljano: pogrebni zavod namesto šole.** Občinski svet ljubljanski je uredil vse potrebno, da bi se na Ledini zidalo šolsko poslopje za prepotrebno dekliško šolo. Iz popolnoma nerazumljivih razlogov je vlada prepovedala kredit in nabavo kredita mestni občini. Za načrte je občina plačala že 60.000 K. Sedaj pa pride vladni komisar in dovoli mestnemu pogrebnemu zavodu, da zida na istem prostoru pogrebni zavod. Hlev s 14 konji v sredini mesta, poleg šole in hiralnice! 60.000 K za načrte je uničenih, prepotrebni dekliški šoli se je vzel prostor za zidavo, ki bi bilo stalo letos nekaj milijonov, čez par let bo stalo trikrat toliko. Mladini se je odvzela možnost do higijenskih prostorov, tlačiti se bo moralo še nadalje po 60—70 v enem razredu. Samostanske zasebne šole se pa širijo na ta račun. Kot naprednjaki se moramo zgražati nad takim nazadnjaškim početjem!

— **Poziv!** Na enorazrednicah v Pamečah pri Slovenjgradcu, v Topolšici, v Škalskih Cirkovcah in Zavodni pri Šoštanju se takoj začasno zasedejo mesta šolskih voditeljev. Povsod naturalno stanovanje in vrt. Še nestalno nameščeni učitelji se vabijo, da vlože tozadevne prošnje na okrajni šolski svet v Slovenjgradcu.

— **Novi slovenski zemljevidi.** Priznan šolnik geograf pripravlja ročne zemljevide treh delov Slovenije in sicer: Severovzhodni del z začrtanimi mejami bodoče Mariborske oblasti, srednji del z začrtanimi mejami bodoče Ljubljanske oblasti in zapadni del, t. j. Julijska Benečija. Vsi trije zemljevidi bodo na ta način obsezali vse pokrajine v kateri bivajo Slovenci, tudi vso koroško Slovenijo. Zemljevidi bodo izdelani v 8—10 barvah in v izvrstno uporabo za ljudske, meščanske in srednje šole. Učiteljstvo in šolska vodstva opozarjamo že v naprej na te zemljevide.

— **Menjava službe.** Kateri izmed gg. tovarišev-voditeljev eno- ali dvorazrednic v najsamotnejšem kraju bi hotel zamenjati službo s tovarišem — def. voditeljem na trorazrednici sredi zelenega Pohorja. Blagohotne ponudbe pod »Mir« na upravo »Učit. Tovariša«.

— **Iz mestnega šolskega sveta.** O redni seji mestnega šolskega sveta z dne 28. avgusta 1922 nam je došlo nastopno obvestilo. Predsednik proglasi sklepčnost in otvori sejo. Zapisnikar oglasi bistvene kurencije in pove kako so bile rešene, kar se vzame na znanje. Spominja se v toplih besedah umrle učiteljice Eme Žerjavove. V znak sožalja se člani dvignejo raz sedeža kar se zabeleži v zapisniku. Sklene se tudi izraziti svojcem po pokojni pismeno sožalje mestnega šolskega sveta. Zapisnik zadnje redne seje z dne 16. junija 1922 odobri se brez ugovora. Poročili o personalijah in o že dovoljenih dopustih izza zadnje upravne dobe, se odobrita. O novih prošnjah za dovolitev daljših dopustov se predlože nasveti višjemu šolskemu svetu. Za razpisana učna mesta stalnega strokovnega učiteljstva na I. in II. dekliški in pa na I. in II. deški meščanski šoli v Ljubljani — vsega skupaj 14 učnih mest — se stavijo predlogi višjemu šolskemu svetu. Za dve mesti se ni prijavil noben prosilec. Razpravlja in sklepa se o imenovanju začasnega učiteljstva na javnih osnovnih šolah pro 1922/23. Na znanje se vzamejo poročila o nadzorovanju mestne petrazrednice na Barju, II. mestne dekliške meščanske šole in pa zasebne deške osnovne šole v »Marijanišču« — vsa tri za šolsko leto 1922/23 in se predlože višjemu šolskemu svetu v odobrenje. Učiteljskemu zboru šole v »Marijanišču« izreče se za odlične učne in vzgojne uspehe pohvala in priznanje mestnega šolskega sveta. Razpravlja se o okrajni učiteljski konferenci učiteljstva ljubljanskih osnovnih in meščanskih šol za šolsko leto 1922/23. Poročilo se vzame na znanje in predloži z vsemi nasveti poročevalčevimi višjemu šolskemu svetu v odobrenje Glede postopanja z vnanjimi, zunaj Ljubljane stanujočimi otroki, ki pohajajo tukajšne javne šole, se uveljavi poseben normale, ki ga je proglasiti vsem prizadetim šolskim vodstvom v točno ravnanje. Zastopnikom učiteljstva v ocenjevalni komisiji za učiteljstvo se izvoli stalni strokovni učitelj Alojzij Novak, kot njegova namestnica pa stalna učiteljica Marija Sodnikova. Ko nadzornik pojasni na posebno vprašanje še neko interno zadevo, zaključi predsednik sejo.

— **Tovariši — maturanti l. 1902** dobe naročene slike pri fotografu Rovšek-u v Kolodvorski ulici. Kdor želi več slik, jih tudi dobi.

Pristopite k „Jugoslovanski Matici!“

Naše narodno prosvetno delo.

ZNANSTVENI ŠTUDIJ — PODLAGA NAR.-PROSV. DELA.*

Ljubezen do naroda mora biti res prava osnova vsakega dela za narodno izobraževanje, toda ta ljubezen mora postati **z resnim proučevanjem** naroda temeljita, mora nadalje, razviti zmožnosti, da se lahko uvidi poleg vse ljubezni do naroda vse njegove dobre, kakor tudi slabe strani, vse njegove dobre sposobnosti, pa tudi slabosti, in posebno da se lahko jasno spozna katere smeri narodovega razvoja so najbolj zanemarjene in kje je pomoč najnujnejša.«

Nikola Radojčić, univ. prof.

Kako pa pridobiti točno in zanesljivo znanje v svojem narodu, znanje, o katerem smo ugotovili, da mora biti tako osnova ljubezni do njega, kakor podlaga vsakega dela za narodno izobraževanje? Ali je pri nas sploh mogoče prisvojiti si tako znanje in si ga utrditi?

*

Zanimivo je, da so danes bolj poznani nerazviti, primitivni narodi, kot pa kulturni.

*

To izhaja od tega ker je etnologija kot veda v še nerazvitih narodih odlično organizirana znanstvena disciplina, z dobro razvito znanstveno metodo ter živo pažnjo, in ker je dovolj popolno in dobro proučila predmet svojega raziskovanja — vsekakor bolje, kakor so proučeni kulturni narodi.

*

Pri teh je še najbolje raziskana izza dobe romantike folklora (narodopisje) veda o narodnih običajih in umetninah, in zato vemo o kulturnih narodih največ tistega, kar je v resnici najmanj značilno za njihovo današnjo kulturnost, namreč ostanke stare vere starih nazorov, sledove bajeslovja in legend itd.

*

O onem pa, kar bi nas posebno zanimalo o zvezah med ljudmi in zemljiščem, dalje o zvezah med njimi samimi, začenja se naše znanje širiti šele v novejši dobi in tako se začenjajo znanstvenim potom utrjevati predstave o resničnem narodu, ne o nekem, samo namišljenem fantomu.

*

Kar je že dosegla in utrdila etnologija za primitivne narode, to torej šele sedaj grade za kulturne narode nove vede — antropogeografija in posebno sociografija, s pomočjo katerih se edino more zadobiti neoporečno znanje o razvitih ljudskih zajednicah.

*

Metode preiskovanja v antropogeografiji, ki poučujejo tako primitivne kakor tudi napredne narode, so že utrjene in do sedaj dobljeni rezultati so popolnoma izpremenili prejšnje predstave o odvisnosti človeka od zemljišča in o vplivih, ki jih vrši na fizično in politično življenje človeka zemlja, na kateri živi.

*

S ceplienjem dela in izpopolnjevanjem metod, dalje s poostrenjem sposobnosti gledanja so se dosegli odlični rezultati v sami antropogeografiji, a dosežena je tudi v **etnopsihologiji** razmeroma visoka možnost ugotavljanja zavisnosti duševnega razvoja od zemljišča na katerem ljudje žive, kjer je bilo dosedaj celo polje dela nezanesljivo in metode nedoločene ter znanstveno sumljive.

*

Z antropogeografskim, do gotove meje tudi etnopsihološkim in folkloističnim proučevanjem mi na splošno dobro stojimo, v mnogem oziru izvrstno. Imamo svoje barve in svoje posebnosti, ustanovljeno in preizkušeno naučno metodo za delo in poleg tega veliko število dobro izšolanih učiteljev, ki morejo mlajše moči lahko uvesti v delo i osebno i s svojimi odličnimi proizvodi.

*

Naučna disciplina, ki se bavi z utrjevanjem in proučevanjem teh vezi, ki drži družbo v zajednici in kažejo smer njenega razvoja, je **sociografija — etnografija**, torej, razvrstilo kulturnih družb, s kompliciranim družabnim mehanizmom, katerega je treba spoznati in določiti medsebojno odvisnost njegovih elementov.

*

Kakortudi se je potreba te vrste proučavanja že davno občutila, vendar so, celo sedaj še v povojih, in samo nezanesljivost zaključkov moderne **sociologije,**

* Odlomki iz brošure Univ. prof. Nikole Radojčića »Delo dijaštva za norad«. Založba »Jug« — Ljubljana.

Mene je usoda vrgla kar hipoma v drugo ozračje. Iz vipavske doline sem bil premeščen kar naglo na Pivko v popolnoma druge razmere, meni kolikor toliko neprijazne. Čutil sem se osamljenega in iskal utehe v poeziji. Začel sem pisati. Volkovega sem zasledil le redkoma kje v naši beletriji. Zdi se mi pa da ga nekje omenja dr. Glaser v svoji zgodovini. Ostala sva v pismeni zvezi še dolgo let. Iz Lokavca se je mož preselil nekam na Kras za sinom učiteljem ter prosil za penzijo. Tedaj je zastala najina korespondenca. Kriv sem bil seveda jaz, ker je Jaromil zvesto odpisoval, če sem se le oglasil pri njem s kako dopisnico ter zvesto spremljal vsak moj glas v literaturi.

Ob 50letnici mi je zopet poslal pesem prigodnico — pravi panegirik. Meni se je oko zasolzilo, ko sem gledal tiste moške odločne poteze v pisavi moža, velezasluženega za slovansko stvar. Občudoval sem jasno izražene misli, logično njih razvrstitev in gladek jezik, zveneč kot prava jugoslovanščina.

Danes počiva Jaromil Josip Volkov tam na Posavju pri Sv. Križu, ž njim počiva seveda tudi sto in tisoč neizvršenih nadej in načrtov, ki so bili osnovani vsi v prospeh Slovanstva. Zaslužnega moža so vrgli valovi svetovne vojne z njemu priljubljenega Primorskega v Ljubljano. Z drugimi pregnanci je dobil i on gostoljubni dom v kraljevi prestolici do smrti. Kakor Prešeren o Čopu, lahko rečemo tudi o njem, da se mu je izmed toliko in toliko neizpolnjenih željá izpolnila ena: Videl si, Josipe, ujedinjeno Jugoslavijo! Poleg te si videl že v daljavi konture dvigajoče se zveze slovanskih držav, radi katerih se vije v bolestnih krčih naša soseda Italija, ker ima slabo vest.

Zato pa, dragi Josipe, počivaj v miru in sanjaj o velikem dnevu, ki šele pride, kakor pride gotovo, saj je došel že dan, ki nam je prinesel novo domovino. Dan nam zasije in obsije vso svobodno, danes še zasedeno Julijsko pokrajino ter njeno zavedno prebivalstvo, ki ga danes še tlači tujčeva peta. Dotlej pa spavaj sladko, mili prijatelj. Seme, ki si ga sejal v mlada srca, zori in dozoreva v krasen sad. Mir in pokoj tebi, zlata duša!

—•—